

УДК: 378:572.9

Володимир Скляр

Значення етнологічних студій сучасного українознавства для консолідації українства в європейському цивілізаційному поступі

Розкрито місце етнології у сучасному українознавстві. Визначено чинники, які впливали на формування української ідентичності за часів бездержавності. Окреслено вплив міграційних та асиміляційних процесів на зміни етномовної структури населення України. З'ясовано наслідки інерційного впливу етномовних процесів доби бездержавності на сучасну Україну. Встановлено значення українознавства у формуванні української ідентичності та консолідації українства. Акцентовано увагу на ролі національної еліти у здійсненні європейського цивілізаційного вибору України.

Ключові слова: Україна, українство, українознавство, етнологія, українська еліта, європейський цивілізаційний вибір, імперська політика Росії.

Volodymyr Sklyar

The Role of Ethnology in the Modern Ukrainian Studies for the Consolidation of Ukrainian People in the European Civilization Advancement

The place of ethnology in modern Ukrainian Studies is exposed. The factors which influenced forming of the Ukrainian identity in the period of statelessness are determined. The influence of the processes of migration and assimilation on changing of ethno-linguistic structure of Ukrainian population is outlined. The consequences of inertial influence of ethno-linguistic processes in the period of statelessness in modern Ukraine are founded out. The importance of Ukrainian Studies in forming of the Ukrainian identity and consolidation of Ukrainian people is determined. Attention is also accented on the role of national elite in the realization of the European civilization choice of Ukraine.

Keywords: Ukraine, Ukrainianness, Ukrainian Studies, Ethnology, Ethno-linguistic Processes, Ukrainian Elite, European Civilization Choice, Imperial Policy of Russia.

Владимир Скляр

Значение этнологических исследований современного украиноведения в консолидации украинцев в европейском цивилизационном выборе

Показано место этнологии в современном украиноведении. Определены факторы, влиявшие на формирование украинской идентичности во времена отсутствия украинской государственности. Очерчено влияние миграционных и ассимиляционных процессов на изменения этноязыковой структуры населения Украины. Выяснены последствия в современной Украине инерционного влияния этноязыковых процессов в период отсутствия украинской государственности. Установлено значение украиноведения в формировании украинской идентичности и консолидации украинцев. Акцентировано внимание на роли национальной элиты в осуществлении цивилизационного выбора Украины.

Ключевые слова: Украина, украинцы, украиноведение, этнология, украинская элита, европейский цивилизационный выбор, имперская политика России.

Доля європейського цивілізаційного вибору України вирішується нинішнім поколінням українства. Революція Гідності, опір російській агресії на Донбасі засвідчують відданість українців європейським демократичним цінностям. Важливе значення у здійсненні цього історичного вибору належить українській національній еліті, якій конче потрібно консолідувати українство та знайти адекватні відповіді на виклики та загрози для сучасної України. Українознавство як наука повинна зайняти чільне місце в складних процесах консолідації українства в його цивілізаційному поступі.

Сучасне українознавство базується на досягненнях декількох поколінь науковців. Доля українознавців у ХХ ст. була такою ж трагічною, як і всього українства. Як система наукових знань українознавство з'явилося на рубежі ХІХ–ХХ ст. з виникнення перших українських наукових установ, зокрема Наукового товариства імені Тараса Шевченка. Особливо активно розвивалося українознавство в добу національного відродження 20-х рр. ХХ ст., і пов'язано з діяльністю Всеукраїнської академії наук. Починаючи з 30-х рр. ХХ ст. українознавчі студії були припинені радянським тоталітарним режимом, українознавці зазнали репресій, наукові інституції були знищені. Українознавча наука могла вільно розвиватися лише українською еміграцією як у міжвоєнний період (Чехословаччина, Франція, Німеччина, Польща) та після Другої світової війни (США, Канада, Німеччина, Франція), коли на основі узагальнень знань про Україну та українство, з'явилася перша енциклопедія з українознавства за редакцією В. Кубійовича [1].

Здобуття державної незалежності України 1991 року сприяло відновленню українознавства, фактично знищеного

за радянських часів. За роки незалежності українознавство отримало нове теоретико-методологічне, тематичне, а також інституційне наповнення. Плідно діють спеціалізовані українознавчі установи: Центр українознавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Науководослідний інститут українознавства МОН України, Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України. Українознавча проблематика посідає чільне місце у наукових студіях академічних установ та вищої школи України.

Важливе значення у розробці теоретико-методологічних засад сучасного українознавства належить видатному українському вченому Я. С. Калакурі. У його останніх монографіях узагальнено досягнення українознавчої науки минулого та сьогодення [2]. Колективом Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України підготовлено фундаментальну монографію «Українці» [3]. Опубліковано і фахові підручники з українознавства [4, 5].

Активно проводили та продовжують нині українознавчі студії, досить різноманітні за тематикою, такі вчені: Н. М. Авер'янова, Б. М. Ажнюк, В. Г. Балушок, В. Д. Баран, І. Г. Білас, В. К. Борисенко, М. В. Борисенко, О. О. Боряк, І. І. Винниченко, Т. С. Воропаєва, К. Ю. Галушко, І. Б. Гирич, В. М. Горобець, І. М. Грабовська, М. В. Гримич, О. І. Гринів, В. М. Даниленко, І. М. Дзюба, М. К. Дмитренко, М. С. Дністрянський, М. В. Довбищенко, В. Б. Євтух, Т. М. Ємець, Л. Л. Залізник, Ф. Д. Заставний, А. Л. Зінченко, Я. Д. Ісаєвич, С. Р. Кагамлик, В. П. Капелюшний, Г. В. Касьянов, К. А. Кобченко, П. П. Кононенко, С. В. Конча, В. П. Коротя-Ковальська, І. О. Кресіна, В. С. Крисаченко, С. В. Кульчицький, І. Ф. Курас, О. В. Курочкін, В. Г. Кушнір, В. В. Лизанчук, Р. М. Лозинський,

Л. Т. Масенко, О. І. Мостяєв, В. І. Наулко, М. І. Обушний, С. П. Павлюк, І. Г. Патер, Г. М. Перепелиця, О. Я. Пилипчук, Г. П. Півторак, В. П. Піскун, А. Г. Погрібний, Л. Г. Пономар, О. Д. Пономарів, А. П. Пономарьов, М. В. Попович, Я. К. Радевич-Винницький, О. О. Рафальський, В. О. Романцов, А. М. Русначенко, С. П. Сегеда, В. І. Сергійчук, Г. А. Скрипник, В. А. Смолій, Л. В. Сорочук, М. Т. Степико, Д. В. Степовик, О. Б. Ткаченко, Ю. С. Фігурний, А. В. Ціпка, П. М. Чернега, О. А. Чирков, С. М. Чорний, В. А. Шендеровський, Т. А. Шептицька, а також багато інших співробітників інститутів НАН України та українських університетів.

Попри головну науково-освітню функцію, українознавство не лише у минулому, але й нині має досить важливі просвітницькі завдання. Українознавство безпосередньо впливає на формування національної ідентичності та консолідації сучасної генерації українства, сприяє усвідомленню ним європейського цивілізаційного вибору України та утвердженню європейських демократичних цінностей. Наукове дослідження українства вимагає об'єднання зусиль усієї української соціогуманітаристики, використання інтеграційних, полідисциплінарних підходів. Українознавстві студії перебувають у центрі уваги істориків, етнологів, соціологів, демографів, мовознавців, політологів, філософів, антропологів, географів, культурологів, мистецтвознавців, літературознавців, психологів, правознавців, економістів.

Визначальною ознакою українства є усвідомлення ним власної ідентичності, єдності та самодостатності в мовному, культурному та ментальному вимірах, а також розуміння відмінностей від інших, чужих етносів. Тобто, усвідомлення власної органічної цілісності, неповторності та самодостатності, взаємозв'язку всіх поколінь українців. Незважаючи на перервність українського державотворення, втрати власної еліти, етноцид та геноцид, кожне нове покоління українства народжувало нову еліту, яка продовжувала боротися за власну державність, за звільнення з-під влади держав-окупантів. Попри несприятливі умови бездержавності, зберігалася також і тяглість етнокультурних традицій українства. У поетичній творчості Великого Кобзаря знайшли відображення найважливіші аспекти формування української ідентичності з точки зору сучасного українознавства. Насамперед, Тарас Шевченко окреслив єдність українства у часі і просторі, показав взаємозв'язок пройдешнього, сучасного та майбутнього поколінь не лише своїм творчим доробком у цілому, але й у назві одного зі знакових поетичних творів: «І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнєє посланіє» [6].

Одним із важливих напрямів українознавчих досліджень є етнологія. Термін «етнологія», як і «українознавство», були заборонені радянським режимом ще на початку 30-х рр. ХХ ст. Етнологічні наукові інституції розгромлено, а етнологію перетворено на «радянську етнографію», завданням якої стало вивчення «нового радянського побуту» та радянської псевдообрядовості. Тому, перед сучасною українською етнологією постають нові завдання, пов'язані зі всебічним дослідженням українського етносу, української ідентичності. Головним завданням етнології є не лише студіювання традиційної української культури, але й дослідження етномовних процесів в Україні як у минулому, так і в сьогоденні. Важливим джерелом для дослідження етномовної проблематики є статистичні матеріали переписів населення, зокрема і Перший Всеукраїнський перепис населення 2001 року [7].

Сучасна Україна є не лише посттоталітарною, але й постколоніальною країною. Тому, на етномовну ідентичність населення сучасної України інерційний вплив мають етнічні процеси попередньої доби бездержавності. Нинішня етномовна ситуація в Україні є безпосереднім результатом понад 300-літньої колоніальної політики Російської імперії, у тому числі і СРСР, спрямованої на поглинання України та асиміляцію українства. Головним результатом цих процесів в Україні, насамперед в урбаністичному середовищі, стала деукраїнізація. Її безпосереднім проявом було зменшення питомої ваги українців та україномовних серед усього населення. Навпаки, рівень частки росіян та російськомовного населення невідповідно зростає.

Однак, ці зміни були спричинені не природними чинниками. Деукраїнізація була зумовлена статусом українців в Україні за доби бездержавності як масового етносу (підпорядкованого більшості), а росіян – як домінуючої меншості. За визначенням американського науковця Р. Скемергона домінуюче становище в суспільстві може займати як більшість, так і меншість. В умовах бездержавності домінуючою може бути «група меншості», більшість займає підпорядковане становище, тобто є «масовим етносом» [8, с. 456].

У добу бездержавності України, на зміни етнічного складу та мовної структури її населення впливали не лише природний приріст чисельності українців та росіян, але передусім міграції, а також процеси мовної та етнічної асиміляції. Радянська міграційна політика «обміну кадрів» призвела до масового переселення українців за межі України, насамперед у кліматично несприятливі північні та східні регіони Російської Федерації, де вони внаслідок етнічної асиміляції вже в другому поколінні перетворювалися на росіян не лише в Росії, але й в інших союзних республіках.

Навпаки, на територію України, насамперед до міст, масово переселялися росіяни. Особливо активно зростала їхня чисельність у Донбасі та в Криму, на пів-острові за 1959–1989 рр. вона навіть подвоїлася. Майже дві третини росіян в Україні зосереджувалася в Криму, Донецькій та Луганській областях, тобто значно більше, ніж у всіх інших 22-х областях та Києві разом взятих. При цьому, за переписом 2001 року понад 40 % росіян в Україні (3,3 млн осіб) були мігрантами у першому поколінні. Для переважної більшості мігрантів рідною батьківщиною до кінця їхнього життя залишається не країна їхнього проживання, а країна походження. Повністю інтегруються в нове середовище лише діти та онуки мігрантів.

За радянських часів фактично реалізувався принцип «Хай живе росіянин в Україні, а українець – на Сахаліні». Тому не випадково, чисельність росіян в самій Російській Федерації за 1926–1989 рр. менше, ніж подвоїлася, а в Україні зросла майже вчетверо, з 2,9 млн осіб до 11,3 млн осіб. А найбільша частка українців у 1989 році в Російській Федерації спостерігалася серед усього населення Мурманської, Тюменської, Магаданської областей та АР Комі. Окрім росіян, до України мігрували представники етносів союзних республік та автономій, які в умовах дисперсного розселення зазнавали не природної мовної та етнічної українізації, а штучного зросійщення.

Головним засобом знищення української ідентичності стала імперська політика Росії, яка прикривалася гаслами про «братерство», псевдонауковими теоріями щодо «єдиного» російського народу, де українців та білорусів оголошено лише етнографічними групами. Ця міфологема ще царських часів активно нав'язується нині В. Путіним

та російською пропагандою з єдиною метою – заперечити можливість власного українського державотворення, ствердити національну неповноцінність та меншовартість українства. Для чого одному народу мати дві держави? Українцям фактично пропонують відмовитися від власної ідентичності та розчинитися в «Русском мире». Імперська політика, щодо завойованих народів призвела як до розпаду Російської імперії 1917 року, так і до краху СРСР 1991 року. Нині цю збанкрутілу політику продовжує проводити сучасна Російська Федерація. Керівництво якої намагається відновити імперію, розширити межі «Русского мира» за рахунок територіальної цілісності України, шляхом військової агресії в Криму та Донбасі.

Російська імперія брутально забороняла українську мову, що викликало відкритий спротив. Більшовицька Росія, знищивши Українську державність (УНР), нав'язувала українству ідею, що УРСР є українською державою у складі СРСР. Тобто, імітували українську державу, щоб прикрити «братерством» окупаційний характер російської влади в Україні. Однак, «братерство» не може бути однобічним. Якби українці, білоруси та росіяни дійсно були «братніми народами» (теза радянської пропаганди) чи «єдиним народом» (міфологема царської та сучасної Росії), то українці вільно володіли б не лише російською, але й білоруською мовами, білоруси, відповідно, не лише російською, але й українською мовами. Та й росіяни, тоді б вільно могли спілкуватися українською та білоруською мовами. «Двомовними» ж насправді є лише українці та білоруси, але не росіяни. Зросійщення українців та білорусів не є проявом міфічного «братерства», а стало результатом довготривалої імперської політики Росії, спрямованої на їхню насильницьку асиміляцію. Визначальною ознакою домінантності етносу, природно – більшості, неприродно (штучно) – меншості є низький рівень розповсюдження двомовності. Для домінантного етносу вона просто зайва. Двомовність характерна для етнічних меншин та підпорядкованої більшості, у становищі якої опинилися українці в Україні та білоруси – в Білорусі в добу бездержавності.

Етнос лише тоді вільно розвивається, коли усвідомлює внутрішню єдність та відмінності від інших етносів. Радянський режим свідомо руйнував внутрішню єдність українства, протиставляючи західних українців («бандерівців») – східним («правильним» українцям, «хохлам»). З іншого боку нав'язувалася ідея щодо українців та росіян як єдиного «радянського народу». Прихована за шатами «братерства» радянська політика виявилася більш ефективним засобом знищення української ідентичності, ніж відверта імперська політика царської Росії.

Для прискорення асиміляції українства імперська Росія як царська, так і комуністична, послідовно використовувала засіб дискредитації в очах українського загалу української еліти, яка боролася за незалежність України. Тому супротивників імперії у XIX ст. і на початку XX ст. називали «мазепинцями», у тому числі і Тараса Шевченка, у період між Першою та Другою світовими війнами – «петлюрівцями», а в повоєний час і до нині – «бандерівцями».

Існування української державності на початку XX ст. виявилось нетривалим, і вона була знищена в результаті агресії з боку більшовицької Росії за три роки війни. Державність латишів, литовців та естонців ліквідована була СРСР протягом декількох днів влітку 1940 року. Однак, 20 років незалежності балтійських етносів сприяли ствердженню їхньої власної ідентичності. На відміну від латишів, ли-

товців та естонців, переважна більшість українців до 1991 року, не усвідомлювали, що їхні землі окуповані Росією (СРСР). Російська держава формула власну імперську ідентичність, свідомо обмежувала та нищила ідентичність поневолених етносів, у тому числі українства. Становище росіян як домінантної меншості в Україні в добу бездержавності сприяло широкому розгортанню процесів мовної та етнічної асиміляції українців на власних етнічних землях. За визначенням сучасного українського мовознавця Л. Т. Масенко в умовах бездержавності російська мова стала для українців мовою пристосування, а рідна українська – мовою спротиву [9, с. 134].

Інерційний вплив етномовних процесів радянської доби полягає насамперед у тому, що українська мова і нині залишається мовою неповного поширення в усіх вимірах: територіальному, поселенському, соціальному, віковому, як наслідок цього й в етнічному (в межах українців) та міжетнічному (мова міжетнічних взаємин). У поселенському вимірі неповнота її використання виявляється у зросійщенні урбаністичного мовного середовища українців, насамперед великих міст. Регіональна специфіка функціонування української мови свідчить про неповне її територіальне використання на півдні та сході, а також у великих містах центральних областей при збереженні домінування україномовного середовища в західних та в сільській місцевостях інших областей, окрім Криму та частково Донбасу. Обмеження функціонування української мови в соціальному вимірі полягає насамперед у нерівномірному розподілі україномовних за рівнем освіти: чим вищим був рівень освіти, тим більшим виявлявся рівень мовної асиміляції (зросійщення) українців.

Відірваність значної частини українців від української мови та культури, особливо осіб із вищою освітою, деформує соціальну структуру українства, руйнує стабільність його мовного середовища, негативно впливає на формування національної ідентичності всього українського загалу. Збереження домінування російськомовних на верхніх щаблях суспільної піраміди в містах зумовлює продовження зросійщення урбаністичного середовища південних та східних областей. Перевага за чисельністю російськомовного населення якраз в обласних центрах, забезпечувало їхнє домінування в цілому в південно-східній Україні, попри те, що вони залишалися в меншості серед усього населення. Це і стало безпосереднім наслідком доби бездержавності.

Україномовні становлять лише частину творчої, освітньої та наукової інтелігенції, однак фактично опинилися в меншості серед українського політикуму та в адміністративному апараті, і майже зовсім не представлені серед фінансово-промислових груп. Варто зазначити також, що не завжди мовна компетенція збігається із національною ідентичністю. Частина українського загалу, попри визнання рідною української мови, залишається у полоні російської імперської пропаганди. І, навпаки, частина громадян, які визнають рідною російську чи інші мови є свідомими патріотами України.

На відміну від України, демократичні сили країн Балтії у 1991 році усунули назавжди від влади компартійну номенклатуру, колоніальну за своєю природою, також провели люстрацію, виявили та знешкодили агентуру КДБ. До того ж, мігранти радянської доби, не лояльні до нових держав не отримали громадянства. Нові демократичні балтійські уряди взяли курс на європейську та євроатлантичну інтеграцію, проводили цілеспрямовану державну політику щодо подолання наслідків колоніального та тоталітарного минулого.

В Україні при владі залишилася колишня компартійна адміністрація, з допомогою якої в умовах грабіжницької приватизації створено потужні фінансово-промислові олігархічні клани, для яких Україна лише територія, на якій вони здобувають для себе надприбутки. Частина з них мають російсько-радянську ментальність і мало схожі на дійсно українську національну еліту.

З боку такої псевдоеліти, яка лише за назвою є українською, спостерігається, в кращому випадку, байдужість до української мови й українських національних традицій та цінностей. Не є рідкістю випадки відвертої ворожості до українства у формі прикритої чи замаскованої українофобії. Природу цього явища розкрила І. О. Кресіна: «Деякі росіяни – громадяни України суб'єктивно заперечують свою об'єктивну приналежність до української нації, не ідентифікують себе з нею, у них спотворені уявлення про етнічну та національну спільноти та відповідно свідомість..., бо національне суб'єктивно пов'язується з іншою нацією-державою – Росією» [10, с. 111]. На жаль, це явище має масовий характер і стосується також частини українців, які насправді є росіянами за мовою та самосвідомістю. Особливо багато таких залишається у Криму та Донбасі, з чого і скористалося кремлівське керівництво, окупувавши Крим та спроби створити міфичну «Новоросію».

За роки незалежності, українська мова, здобувши формально статус державної, фактично так і не стала нею на всій території України. Хоча чинна правова база, що визначає державний статус української мови, цілком достатня для забезпечення його реалізації. Головна причина гальмування цих процесів полягає у відсутності політичної волі державного керівництва та активна протидія як у середині України, так із-зовні, насамперед, з боку керівництва Російської Федерації. На теренах України створено потужну мережу впливу, у тому числі і на органи державної влади, включаючи і проросійські партії, громадські та релігійні організації. В умовах російської агресії в Криму та Донбасі, значна частина представників органів державної влади та силових структур, які повинні були б стояти за захисті суверенітету України, перейшли на бік окупанта.

Окупація Криму та частини Донбасу ще раз переконливо засвідчує, що і нинішня кремлівська влада продовжує впроваджувати традиційну імперіалістичну політику, прикриваючись ідеями «Русского мира», де немає місця незалежній Україні. Тому консолідація українського загалу в боротьбі за збереження територіальної цілісності України,

подолання сепаратизму та деструктивних дій «п'ятої колони», сприятиме інтеграції України до євроатлантичних структур. Реалізація європейського цивілізаційного вибору України є нагальним завданням сучасної еліти, яка українською повинна бути не лише за назвою. За свій європейський вибір Україна вже сплатила занадто велику ціну – життям кількох тисяч патріотів, які загинули під час революції Гідності та продовжують гинути в бойових зіткненнях неоголошеної «гібридної» війни Росії проти нашої країни.

Таким чином, етнологічні студії посідають надзвичайно важливе місце у сучасному українознавстві. Дослідження української ідентичності минулого та сьогодення сприяють усвідомленню єдності всього українства в часі і просторі, сприяють розбудові дійсно незалежної демократичної європейської України. Варто підкреслити також, що назріла нагальна потреба запровадження українознавства, як окремого курсу до навчального процесу не лише у середню, але й у вищу школу України. Українознавча наука та освіта повинні активно впливати на формування української ідентичності молодшої генерації українства, сприяти подоланню інерційних впливів доби бездержавності та прискорити реалізацію європейського цивілізаційного вибору України.

1. Енциклопедія українознавства: В 2 т. / Наук. т-во ім. Т. Г. Шевченка; Під голов. ред. В. Кубійовича, З. Кузели. – Нью-Йорк: Мол. життя, 1946. – Т. 1, ч. 2; Т. 1, ч. 2, 1949. – 800 с.; 2. Калакура Я. С. Українознавче дослідження: теорія та методологія / Я. С. Калакура. – К.: Т.: Джур, 2012. – 291 с.; 3. Українці: В 2 кн. / [Артюх Л., Балушок В., Баран В. та ін.]; За наук. ред. А. Пономарьова. – Опішне: Укр. Народознавство, 1999. – Кн. 1. – 512 с.; Кн. 2. – 524 с.; 4. Кононенко П. П. Українознавство / П. П. Кононенко; НДІ українознавства. – К.: Міленіум, 2006. – 869 с.; 5. Українознавство / М. І. Обушний та ін.; за заг. ред. М. І. Обушного; Київ нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К.: Київ. ун-т, 2008. – 671 с.; 6. Шевченко Т. Г. І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнє посланіє / Т. Г. Шевченко // Тарас Шевченко. Повне зібрання творів у дванадцяти томах. – К.: Наукова думка, 1989. – Т. 1. – С. 250–255.; 7. Національний склад населення України та його мовні ознаки. За даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року / О. Г. Осауленко (ред.) – К.: Держкомстат України, 2003. – 246 с.; 8. Скемергон Р. Етнічність і меншини / Р. Скемергон // Націоналізм: Антологія / Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. – К.: Смолоскип, 2000. – С. 455–457.; 9. Масенко Л. Т. Мова і суспільство. Постколоніальний вимір / Лариса Масенко. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2005. – 163 с.; 10. Кресіна І. О. Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси (етнополітичний аналіз) / І. О. Кресіна. – К.: Вища школа, 1998. – 389 с.

УДК:37:342.71:39

Тамара Усатенко

Громадянська освіта в контексті українознавства

У статті обґрунтовується значення громадянської освіти для розвитку демократії, громадянського суспільства в Україні, відзначено законодавче, навчально-методичне забезпечення курсу в школах, ВНЗ. Розглядаючи проблему узгодження, врівноваження досвіду західного демократичного суспільства з традиційними формами спільнотного згуртування українців, акцентується увага на україноцентристських смислах громадянської освіти.

Ключові слова: влада, громадянин, громадянська освіта, громадянське суспільство, демократія, держава, проект, українознавство, україноцентризм.

Tamara Usatenko

Public Education in the Context of Ukrainian Studies

In the article the importance of civic education for the development of democracy and civil society in Ukraine is based, noted legislative, educational courseware to schools and universities. Considering the problem of coordination, balance the experience of Western democratic society with traditional forms of communal cohesion of Ukrainians focuses on Ukrainian-centric senses of public education.

Keywords: Power, State, National, Public Education, Civil Society, Democracy, Project, Ukrainian Studies, Ukrainian Centricism.